

Marek Sfugier

Problematyka dekomunizacji Niemieckiej Republiki Demokratycznej w twórczości zachodniobерlińskiej kapeli punk-rockowej „Die Ärzte” – 1982–2007

Studia Germanica Gedanensia 16, 177-192

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Gdańsk 2008, Nr. 16

Marek Sflugier

Studium Doktoranckie Historii
Wydział Filologiczno-Historyczny
Uniwersytet Gdański, Gdańsk

Problematyka dekomunizacji Niemieckiej Republiki Demokratycznej w twórczości zachodniobrzełskiej kapeli punk-rockowej „Die Ärzte” – 1982–2007

*Hip, hip hurra! Alles ist super, alles ist wunderbar;
Hip, hip hurra! Alles ist besser, als es damals war.¹*

„Die Ärzte“, *Hurra!, Planet Punk*, 1995.

1. Wstęę

Niewiele niemieckich zespołów punk-rockowych² potrafi wykazać się tak długą historią istnienia na rynku fonograficznym, jak muzycy spod znaku „Die Ärzte” („Lekarze”). Formacja ta powstała na początku lat 80-tych w Berlinie Zachodnim – części miasta, przypominającej wówczas wyspę, jeśli spojrzymy na nie z perspektywy ówczesnej mapy politycznej Europy. Dwudziesto paroletni Berlińczycy, Dirk Felsenheimer (pseudonim artystyczny „Bela B.” – ur. 14 grudnia 1964 r.) oraz Jan Vetter-Marciniak (pseudonim artystyczny „Farin Urlaub” – ur. 26 października 1963 r.)³ znajdowali się zatem w samym środku wydarzeń, które zmieniły polityczne oblicze nowoczesnych Niemiec, czyli upadku Niemieckiej Republiki Demokratycznej oraz ponownego zjednoczenia narodu niemieckiego. Z tego też względu warto zastanowić się nad

¹ „Hip, hip hurra! Wszystko jest super, wszystko jest wspaniałe. / Hip, hip hurra! Wszystko jest lepsze, niż było dawniej.

² Słowo *punk-rock* użyte zostało w niniejszym opracowaniu, jako określenie podgatunku muzyki rockowej.

³ Oprócz dwóch wspomnianych muzyków: Dirk Felsenheimer (perkusja, wokal) i Jan Vetter-Marciniak (gitara, wokal), zespół wspomagany był zawsze przez basistę/wokalistę. Od roku 1993 basistą „Lekarzy” jest Rodrigo Gonzalez (pseudonim artystyczny „Rod” – ur. 19.05.1968 r. w Valparaíso w Chile). Wcześniejzszymi basistami zespołu byli: 1982–1986 – Hans Ruge (pseudonim artystyczny „Sahnie” – ur. 12.06.1964 r.) oraz 1986–1988 – Hagen Liebing (pseudonim artystyczny „The Incredible Hagen” – ur. 18.02.1961 r.).

wydzwiękiem tychże wydarzeń w całokształcie twórczości zespołu, stawiając przy tym następujące pytania: w jaki sposób muzycy z zespołu „Die Ärzte” spoglądają na nie istniejącą już NRD? Jaki jest ich stosunek do dekomunikacji NRD, jak oceniają demokratyzację „nowych Bundeslandów” oraz jakie miejsce w twórczości „Lekarzy” zajmuje problematyka społeczno-polityczna. Niniejsze opracowanie będzie próbą odpowiedzi na powyższe pytania.

2. Źródła

Podstawowym materiałem służącym, próbie odpowiedzi na postawione wyżej pytania, będzie muzyczna twórczość zespołu „Die Ärzte”, obejmująca 11 albumów studyjnych (stan na styczeń 2008), nie licząc: kompilacji, trybutów, reedycji oraz płyt koncertowych. Materiałem pomocniczym wykorzystanym w tym wypadku, będą zaś inne źródła audio-wizualne z udziałem członków kapeli, np.: filmy z trasy koncertowej, przedstawiające członków zespołu zarówno od strony sceny, jak i z obszaru *backstage* (w szczególności: *Die beste Band der Welt (...und zwar live!)*, VHS, 1988; *Die beste Band der Welt (...und zwar live!) II*, VHS, 1989; *Gefangen im Schattenreich von Die Ärzte – Teil 1*, VHS, 1996; *(Noch mehr) Gefangen im Schattenreich von Die Ärzte – Teil 2*, VHS, 1996; *Vollkommen Gefangen im Schattenreich von Die Ärzte*, DVD, 2003.), komentarze samych „Lekarzy” odnośnie swojej „twórczości” (*Killer*, DVD, 2000.),⁴ teledyski,⁵ wywiady (*Charlotte Roche trifft...*, PRO7, wyświetlono 10.11.2003; *Durch die Nacht mit Julie Delpy und Bela B.*, reż. Mathilde Bonnefoy, Niemcy 2004, 60 min.), wywiady publikowane na witrynach internetowych, publikacje książkowe,⁶ jak i filmy fabularne.⁷

Biorąc pod uwagę charakter niniejszego tekstu, przypisy ograniczone zostały w nim do minimum; z reguły zawierają one jedynie przekierowanie (*link*) do odpowiedniej strony internetowej lub tłumaczenie cytatu oraz podania jego źródła w postaci tytułu utworu, po nim zaś nazwy albumu, z którego pochodzi oraz roku wydania tego ostatniego. Zrezygnowano zaś z podawania autora, gdyż wszystkie cytowane fragmenty utworów są wspólnym tworem członków zespołu „Die Ärzte”. Jeśli zaś chodzi o materiały audio-wizualne, ograniczono się do podania tytułu, a następnie nośnika, na którym zostało owe źródło wydanie (TV, VHS, DVD), jak i datę jego opublikowania. Źródła filmowe zapisane zostały zaś następująco: Tytuł, tytuł polski w cudzysłowie, reżyser, kraj i rok produkcji oraz czas trwania. W przypadku teledysków ograniczono się wyłącznie do podania tytułu wideoklipu oraz daty jego nagrania.

W trosce o zachowanie właściwego kontekstu utworów (tzn. głównie rymów), wszystkie cytaty w niniejszej pracy pozostawione zostały w niemieckim

⁴ Pełny spis wykorzystanych zapisów audio-wizualnych z udziałem zespołu „Die Ärzte” patrz: „Wykaz źródeł 7.2”.

⁵ Pełny spis wykorzystanych teledysków patrz: „Wykaz źródeł 7.6”.

⁶ Patrz: „Wykaz źródeł 7.4”.

⁷ Por.: „Wykaz źródeł 7.5”.

oryginał. Ich tłumaczenie umieszczono zaś w przypisach. Wyjątek stanowi interpretowany utwór *Hurra!* Wszystkie tłumaczenia z niemieckiego na język polski w niniejszej pracy, wykonane zostały przez autora.

Warto również nadmienić, iż z powodów objętościowych zrezygnowano całkowicie z przedstawiania historii kapeli. Zainteresowani znajdą ją na licznych stronach internetowych fanów zespołu, z których najważniejsze uwzględniono w wykazie źródeł niniejszego opracowania.⁸

3. Problematyka społeczno-polityczna w twórczości zespołu „Die Ärzte” w latach 1982–2007

W przeciwieństwie do innych niemieckich kapel punk-rockowych, „Die Ärzte” od samego powstania reprezentowali odmienny gatunek punk rocka – zwany *fun punk* lub *fun punk-rock*. Różnica gatunkowa polega na tym, iż *fun punk* jest nieco lżejszą, spokojniejszą i mniej agresywną odmianą punk-rocka. Teksty utworów poruszają zaś głównie tematykę humorystyczną i miłą. Być może, właśnie upodobanie spokojniejszej odmiany punk rocka oraz troska o komercyjny charakter twórczości, sprawiły, iż zachodniobermberskie środowisko muzyków rockowych od samego początku spoglądało na „Lekarzy” wrogo. Świadczą o tym chociażby sprzeczki z późniejszym liderem grupy „Die Toten Hosen” – Kampino.⁹ Innym ciekawym dowodem na tego rodzaju konflikty „Lekarzy” z typowym środowiskiem punkowym jest jedna ze scen z filmu *Richy Gitar*, w której główny bohater Ritchy (Farin Urlaub), stara się o przyjęcie do punk-rockowej kapeli, jako gitarzysta. Po zagranium kilku akordów z lekkiej, miłej piosenki *Teenager Liebe* słyszy od jednego z „prawdziwych punk-rockowców”, następujące słowa odmowy: *Pass auf, das wird nicht mit uns. Wir wollen was echtes machen, keine Wanderlieder, oder so.*¹⁰

Swoisty stosunek do subkultury punkowej, być może nawet bunt przeciw stereotypowi punka, sprawił, iż przytłaczająca większość utworów pochodzących z albumów „Lekarzy” w pierwszym etapie działalności, czyli od powstania zespołu w 1982 do jego samorozwiązania w 1988 r.,¹¹ zalicza się gatunkowo do „fun punka”. Wśród „fun punkowej” mieszaniny znajduje się jednak niewielka ilość utworów, które można umownie określić mianem satyry społeczno-politycznej. Owa „satyra” pozbawiona jest jednak jakiegokolwiek sensu metaforycznego, pozostawiając na pierwszym miejscu wyłącznie cel prześmiewczy. Ze względów objętościowych, trudno przytoczyć na łamach niniejszego opracowania wszystkie zjawiska oraz osoby wyśmiewane przez „Lekarzy” w owym okresie; ograniczymy się więc do najciekawszych przykładów.

⁸ Szczegółowy spis wykorzystanych źródeł internetowych patrz: „Wykaz źródeł 7.3”.

⁹ Por.: wywiad z serii *Charlotte Roche trifft...*, PRO7, wyświetlono 10.11.2003.

¹⁰ „Posłuchaj, z nami nic nie wyjdzie. My chcemy grać prawdziwą muzykę, nie jakies tam przyspiewki do ogniska, czy coś w tym stylu.”, *Richy Gitar*, dz. cyt.

¹¹ Powodem rozwiązania zespołu były rzekomo problemy muzyków z kreatywnością.

Jednym z najbardziej kontrowersyjnym przykładów jest „satyra” na tzw. „kobiety niedostępne”. „Lekarze” opisują niejaką Claudię, która: *sieht spitze aus*¹² oraz *auf Claudia sind alle scharf*.¹³ Jednak nie dopuszcza do swojego towarzystwa żadnych mężczyzn. Powód jest następujący:

*Claudia hat nen' Schäferhund,
und den hat sie nicht ohne Grund.
Abends springt er in ihr Bett,
und dann geht es rund!*¹⁴

Kolejną ofiarą satyry „Lekarzy” padają feministki. W utworze *Feminin* („Kobiecość”) podmiot liryczny, będący mężczyzną wyznaje miłość swojej wybrance, która jest feministką. Ta zaś stwierdza jedynie:

*Schwanz ab! Schwanz ab!
Runter mit dem Männlichkeitswahn...*¹⁵

Inny przykład stanowi dość krytyczne spojrzenie na szare życie codzienne dorosłych, zamykające się w czynnościach: pracować, jeść i spać. Muzycy stwierdzają nawet w pewnym momencie, iż tęsknotą, marzeniem dorosłych jest ponowny powrót do dzieciństwa:

*Steh ich vor dem Spiegel, schau ich in Alltagsorgen rein,
und dann denk' ich, ich wär so gern nochmal ein Kind,*¹⁶

Najsłynniejszą osobą „zaatakowaną” w owym czasie przez „Lekarzy” stał się kanclerz Republiki Federalnej Niemiec, Helmut Kohl. „Die Ärzte” twierdzą bowiem z całą stanowczością i „powagą”, iż:

*Hannelores Tag ist grau,
denn Helmut Kohl schlägt seine Frau*¹⁷

Natomiast w utworze *Popstar* („Gwiazda Pop”)¹⁸ „Lekarze” prześmiewczo traktują wszystkie „Gwiazdy” sceny pop, zarzucając im brak podstawowego wykształcenia muzycznego, tandetę i chałturnictwo muzyczne. Utwór jest

¹² „Wgląda wspaniale”, *Claudia hat ,nen Schäferhund, Debil*, 1984.

¹³ „Na Claudię są wszyscy [mężczyźni – M.S.] napaleni”, tamże.

¹⁴ „Claudia posiada owczarka niemieckiego / i posiada go nie bez powodu / [Bowiem – M.S.] wczorazem wskakuje on do jej łóżka / I wówczas [Claudia – M.S.] idzie na całego”, tamże.

¹⁵ „Parówkę ciach! Parówkę ciach! / Koniec z urojeniami o męskości”, *Feminin, Das ist nicht die ganze Wahrheit ...*, 1988.

¹⁶ „Stoję przed lustrem i spoglądam na troski dnia codziennego / I wówczas myślę: jak bardzo chciałbym być ponownie dzieckiem”, *Wie ein Kind, Im Schatten der Ärzte*, 1985.

¹⁷ „Dzień Hanelore [żona Helmuta Kohla – M.S.] jest ponury / Gdyż Helmut Kohl tłucze swoją żonę”, *Helmut K., Ärzte ab 18*, 1987.

¹⁸ *Das ist nicht die ganze Wahrheit...*, 1988.

wszakże ironiczną uwagą do samego sukcesu zespołu „Die Ärzte”, którego muzyka przypomina coraz bardziej styl „popowy” i określana jest często mianem *pop rock*.

Spoglądając na twórczość zespołu w pierwszym okresie działania (1982–1988) nie trudno zauważyć, że nie podejmuje on aktualnych problemów politycznych i społecznych. Powstaje zatem pytanie: Czym należy tłumaczyć brak zainteresowania zespołu takową tematyką? Odpowiedź wydaje się jasna, jeśli weźmiemy pod uwagę młody wiek muzyków, którzy podczas tworzenia zespołu, nie mają jeszcze nawet skończonych 20 lat. Drugi etap twórczości kapeli „Die Ärzte”, czyli od reaktywacji zespołu w 1993, aż do chwili obecnej (wydania albumu *Jazz ist anders* w 2007), przyniósł zasadniczą zmianę w charakterze zespołu. Większość utworów stała się pod względem muzycznym zdecydowanie cięższa i agresywna, przypominając tym samym właściwy styl punk-rockowy. Teksty utworów przekształciły się zaś z humorystycznych i lekkich, na poważniejsze. Celem muzyków stało się najwyraźniej komentowanie aktualnych wydarzeń społecznych i politycznych. Wszystko pod hasłem: *Man muss Stellung beziehen* („Należy zająć stanowisko”), jak przyznają „Lekarze” po latach w wywiadzie.¹⁹

Tematyka konieczności zajęcia stanowiska, podjęcia walki o jakiś szczytny cel, czy próba zmiany otoczenia swoją postawą, staje się jednym ze znaków charakterystycznych twórczości zespołu w okresie 1993–2007. W jednym z utworów, pochodzącym z najnowszej płyty dają słuchaczom jasno do zrozumienia:

*Es ist nicht deine Schuld, dass die Welt ist, wie sie ist
Es wär nur deine Schuld, wenn sie so bleibt*

...

*Weil jeder, der die Welt nicht ändern will
Ihr Todesurteil unterschreibt²⁰*

Takim właśnie „zajęciem stanowiska” stał się pierwszy singiel promujący nowy album *Die Bestie in Menschengestalt* – pt. *Schrei nach Liebe* („Zawołanie o miłość”). Utwór był odpowiedzią na neonazistowskie zamieszki w Rostocku na początku lat 90-tych, podczas których zginęło dwóch cudzoziemców. Piosenka szybko zyskała uznanie słuchaczy i stała się wkrótce antyskinskim hymnem, w którym autorzy w ten sposób tłumaczą agresywne zachowanie „łysych”:

*Deine Gewalt ist nur ein stummer Schrei nach Liebe
Deine Springerstiefel sehnen sich nach Zärtlichkeit²¹*

¹⁹ Por.: *Charlotte Roche trifft...*, dz. cyt.

²⁰ „Nie jest twoją winą, że świat jest taki, jaki jest / Byłoby tylko twoją winą, jeśli taki pozostanie / ... / Gdyż każdy, kto nie chce zmieniać świata / Podpisuje tym samym swój wyrok śmierci”, *Deine Schuld, Geräusch*, 2003.

²¹ „Twoja przemoc to tylko ciche wołanie o miłość / Twoje „glany” tęsknią za czułością”, *Schrei nach Liebe, Die Bestie in Menschengestalt*, 1993.

Sami „Lekarze” potwierdzają zaś swoje antynazistowskie stanowisko udzielając się w organizacjach zwalczających neonazistów, czy też kolejnymi „kawałkami” muzycznymi, jak np. *I Hate Hitler*.²²

Oprócz zdecydowanie antynazistowskiego nastawienia „Lekarze” prezentują jasne stanowisko wobec ochrony środowiska oraz pokoju na świecie. Z pierwszym zjawiskiem wiązać należy zaangażowanie „Lekarzy” w bojkot Francji po przeprowadzeniu za zgodą prezydenta Jacques’a Chirac’a testów bomby atomowej na Atolu Mururoa w roku 1995. Całej akcji nadali „Lekarze” dzwięczną nazwę „Fuck Chirac”, a ideowy przekaz muzyczny odnośnie otaczającego nas środowiska naturalnego zawarty został m.in. w utworze *Ignorama* („Znieczulica”) z płyty *13* wydanej w 1998 r.

Drugie z wymienionych zjawisk, tzn. pokój na świecie, znajduje chociażby wyraz w najsłynniejszym w wykonaniu „Lekarzy” nawoływaniu do zaprzestania wojen. Muzycy twierdzą, iż jedyną rzeczą, która przychodzi im do głowy, aby uratować świat, jest:

Friedenspanzer

Er schießt Liebe in Dein Herz, bringt den Frieden ohne Schmerz

...

Er schießt Blumen statt Granaten

Er trifft jeden, auch die Harten

Anstelle Giftgas gibt es Rosenduft

Schwängert mit Weihrauch die verschmutzte Luft

Er läßt uns nie – mals mehr allein

*Und auch Du und ich und alle werden seine Munition sein*²³

Innym elementem politycznym w twórczości zespołu w latach 1993–2007 było stawianie pod znakiem zapytania jakiegokolwiek formy państwowości – od bezsensowności wyborów w ogóle, jak stwierdzają „Lekarze” w utworze *Quark: ich würde dich gerne abwählen, doch dann kommt nur der nächste der genauso ist wie du*²⁴ – do ośmieszania polityków, jak np. w piosence pt. *Die klügsten Männer der Welt* („Najmądrzejsi mężczyźni na świecie”)²⁵, w której sam tytuł jest ironicznym określeniem dla polityków. Najbardziej radykalnym stanowiskiem antypaństwowym jest jednak, dostępna wyłącznie na koncertach, płyta *5, 6, 7, 8 – Bullenstaat!* („5, 6, 7, 8 – Państwo Policyjne!”) Oprócz tak wymownych tytułów jak: *Deutschland verdrecke* („Niemcy zdychajcie”), *Tränengas* („Gaz łzawiący”), *Cops Underwater* („Gliny pod wodę”)

²² *5, 6, 7, 8 – Bullenstaat!*, 2001.

²³ „Czołg pokoju / Strzeli miłość do twojego serca, przyniesie pokój bez bólu / ... / Strzela kwiatami, zamiast granatów / Trafia każdego, nawet najbardziej zatwardziały / Zamiast gazów bojowych daje woń róż / Zapładnia zanieczyszczone powietrze kadzidłami / Nigdy nas nie opuści / A ty i ja będziemy jego amunicją”, *Friedenspanzer, Die Bestie in Menschengestalt*, 1993.

²⁴ „Odwolałbym cię chętnie [ze stanowiska – M.S.] / Ale dobrze wiem, że wówczas przyjdzie następny, który jest taki sam jak ty”, por. teledysk: *Quark / Revolution '94*, 1994.

²⁵ *Geräusch*, 2003.

oraz bezpośredniego porównania policjantów do faszystów (*Bullenschwein* („Plugawe Psy“)²⁶ znajdujemy na niej stanowcze stwierdzenie:

*Widerstand! Gegen den Staat.
Widerstand! Gegen das System.*²⁷

Nawoływanie do anarchii i oporu wobec państwa, oraz powyższe „zajęcie stanowiska” wobec innych, wspomnianych spraw społeczno-politycznych, sprawiają, iż „Lekarze” są raczej kapelą o lewicowych poglądach. Zaznaczenie ideologicznego stanowiska zespołu jest na tyle istotne, gdyż jak zobaczymy poniżej, będzie ono miało wpływ na problematykę dekomunizacji NRD.

5. Problematyka dekomunizacji NRD w twórczości „Lekarzy”

Problematyka dekomunizacji Niemieckiej Republiki Demokratycznej, obejmuje w twórczości zespołu „Die Ärzte” (lata 1982–2007) jeden utwór – *Hurra!*, który ukazał się w albumie *Planet Punk*, wydanym 15 września 1995 roku, czyli prawie sześć lat po upadku Muru Berlińskiego. Utwór ten był drugim singlem, który miał promować nowy album. Z tego też powodu, tzn. ze względów komercyjnych, powstał do niego również teledysk. Jest on na tyle ważny i ciekawy, iż stanowi niezbędne dopełnienie samego utworu. Bez niego obraz *Hurra!*, nie jest pełny, co ważniejsze sam tekst może zostać nawet całkowicie błędnie odebrany. Zanim jednak przejdziemy do opisywania samego wideoklipu oraz towarzyszących mu motywów twórczych, zajmijmy się jednak samą analizą tekstu danego utworu.

*Weisst du noch wie's früher war? Früher war alles schlecht.
Der Himmel grau, die Menschen mies. Die Welt war furchtbar ungerecht.
Doch dann, dann kam die Wende – unser Leid war zu Ende.*²⁸

Pierwsze zdanie z cytowanego fragmentu jest pytaniem retorycznym kierowanym przez podmiot liryczny do słuchacza, drugie zaś jego raczej twierdzącą odpowiedzią. „Czy wiesz jak było dawniej?” – pyta podmiot. Słowo „dawniej” w pytaniu symbolizuje oczywiście pewien miniony okres, ściślej epokę komunizmu w NRD, do której nie ma już powrotu. „Tak”, zdaje się jedynie brakować w następującym stwierdzeniu: „Dawniej wszystko było złe. Niebo pochmurne [dosł. „szare” – M.S.], a ludzie marni. Świat był okropnie niesprawiedliwy” Jednak, jak słyszymy w dalszej części zwrotki, nie trwało to

²⁶ W nazwie albumu (*5, 6, 7, 8 – Bullenstaat!*) oraz utworu (*Bullenschwein*) wykorzystano pogardliwe, jednak dość powszechne w Niemczech, określenie na policjanta – (*der*) *Bulle*. Tłumacząc je na j. polski można użyć zależnie od kontekstu wyrażenia *pies* lub *głina*.

²⁷ „Opór! Przeciw państwu / Opór! Przeciw systemowi”, *Widerstand*, 5, 6, 7, 8 – *Bullenstaat!*, 2001.

²⁸ *Hurra!*, *Planet Punk*, 1995.

długo, gdyż: „nastąpił zwrot i skończyło się nasze cierpienie.” Jak widać podmiot liryczny identyfikuje się z mieszkańcami Niemiec Wschodnich, możemy nawet pokusić się o stwierdzenie, iż jest jednym z obywateli byłej NRD.

Ostatni wers fragmentu omawianego tekstu, czyli: „Ale wtedy, wtedy nadszedł zwrot – nasze cierpienie dobiegło końca” – jest przesadnie radosną puentą, kończącą pierwszą zwrotkę. Kolejną ważną rzeczą w pierwszej zwrotce utworu, na którą warto zwrócić uwagę, jest generalizacja w postaci słowa „wszystko – wszystko było złe” – nie dopisywała nawet pogoda.

Po pierwszej zwrotce następuje pierwszy refren w postaci dwóch wersów śpiewanych jedynie raz:

*Hip, hip hurra! Alles ist super. Alles ist wunderbar.
Hip, hip hurra! Alles ist besser, als es damals war.*²⁹

*„Hip, hip hura! Wszystko jest super. Wszystko jest wspaniałe.
Hip, hip hura! Wszystko jest lepsze, niż było dawniej”*

Nie trudno zauważyć, że cały refren tryska przesadną wręcz euforią i radością. Po raz kolejny zostają również użyte zaimki generalizujące w postaci wyrazu „wszystko” (*alles*).

Po refrenie następuje druga zwrotka, tym razem nieco dłuższa od pierwszej:

*Früher waren wir alle traurig – wir weinten jeden Tag.
Es nieselte, wir waren oft krank – jetzt ist alles total stark.
Jetzt lachen immer alle und reißen ständig Witze.
Wir sind nur noch am baden gehen – gegen die Hitze.
Und ich find es wirklich stark, dass ich das noch erleben darf.*³⁰

Druga zwrotka utworu *Hurra!* jest poniekąd kontynuacją wywodu rozpoczętego w pierwszej części utworu, na temat rzekomej marności minionego okresu. Tym razem jednak podmiot liryczny jest nieco dokładniejszy i posługuje się porównaniem. Zestawia on bowiem przeszłość z terażniejszością. W owym porównaniu przeszłość nacechowana jest zdecydowanie negatywnie. Słyszymy: „Dawniej wszyscy byliśmy smutni – płakaliśmy każdego dnia. Mżyło, a my byliśmy często chorzy...” Po tym zwrocie następuje jednak odprężenie, a podmiot stwierdza z zadowoleniem: „teraz wszystko jest totalnie ekstra”. „Teraz wszyscy zawsze się śmiejemy i ciągle stroimy sobie żarty. Chodzimy wyłącznie się kąpać – aby zaradzić panującemu upałowi” i kończąc z satysfakcją i euforią puentuje: „I naprawdę cieszę się, iż dane mi jeszcze było tego dożyć.” Ponadto warto ponownie zwrócić uwagę na występujące uogólnienia w formie zaimków i innych wyrazów. Tym razem ich ilość i różnorodność przekracza łączną liczbę uogólnień prezentowanych w pierwszej

²⁹ Tamże.

³⁰ Tamże.

zwrotce i refrenie. Do zwrotów generalizujących zaliczamy więc: „wszyscy” (*alle*), „często” (*oft*) oraz „wszystko” (*alles*), „wszyscy” (*alle*), „zawsze” (*immer*) i „ciągle” (*ständig*), „wyłącznie” (*nur*).

Kolejny refren jest nieco dłuższy; oprócz dwóch przedstawionych już wyżej wersów słyszymy:

*Alle sind happy, alle sind glücklich, alle sind froh,
Und überall wo man hinguckt: Liebe und Frieden und so.*³¹

„Wszyscy są „happy”, wszyscy są szczęśliwi, wszyscy są radośni,
A wszędzie gdzie się tylko spojrzy: Miłość, pokój i takie tam.”

Po tym przepelnionym radością oraz uogólnieniami stwierdzeniu, następuje ostatnia zwrotka utworu:

*Gestern ging es allen dreckig – heute geht es steil bergauf.
Jeder hat sechs Richtige – alle sind total gut drauf.
Europa, Asien, Afrika, Australien und Amerika:
Friede, Freude, Eierkuchen – alle singen ja, ja, jaaaaa.*³²

Pierwsze dwa wersy są kontynuacją porównania, występującego w poprzedniej zwrotce, tzn. przeszłości, tym razem określanej mianem „wczoraj” (*gestern*), z terażniejszością nazwaną wyrazem „dzisiaj” (*heute*). W przeciwieństwie do zwrotki drugiej, tym razem dominują jednak zwroty optymistyczne. Po przygnębiającym stwierdzeniu: „Wczoraj wszystkim wiodło się podle”, podmiot liryczny oświadcza radośnie: „Dzisiaj wszystko pnie się prosto w górę. Każdy ma sześć trafień [w totka – M.S.] – wszyscy czują się totalnie świetnie.”

Kolejne dwa wersy są jakby potwierdzeniem rzekomo wspaniałej sytuacji w terażniejszości (1995 rok). Wygląda na to, iż cały świat, reprezentowany w tekście przez wszystkie kontynenty: „Europę, Azję, Afrykę, Australię i Amerykę”, zdają się przytakiwać powyższym stwierdzeniom,

Spoglądając na całość utworu nie trudno zauważyć przesycenia wspomnianymi wielokrotnie uogólnieniami oraz euforią i radością. Stosując przesadne uogólnienia, mówiące z jednej strony, że w politycznym systemie NRD „wszystko było złe”, nawet „niebo pochmurne, a my „byliśmy wszyscy smutni” i „płakaliśmy każdego dnia”; z drugiej zaś twierdząc, iż w systemie demokratycznym RFN, czyli obecnie „wszystko jest totalnie ekstra. Każdy ma sześć trafień – wszyscy czują się totalnie świetnie”; chcą muzycy z zespołu zwrócić uwagę na fakt, iż nie można jednoznacznie, negatywnie, bądź pozytywnie – czarno lub biało, ocenić charakteru zarówno totalitarnego państwa NRD, jak i demokratycznego RFN. Nie można zatem powiedzieć, iż jeden

³¹ Tamże.

³² Tamże.

z nich jest całkowicie zły, drugi zaś wyłącznie dobry. Każdy z wymienionych systemów ma bowiem pewne wady i zalety, przypomina zatem raczej odcienie szarości, niż konkretnie czerń i biel.

Utwór jest również poniekąd wyrazem rozczarowania pewnej grupy społeczeństwa nowym, demokratycznym system. Nie chodzi w tym wypadku bynajmniej o klikę urzędniczo-rządzącą byłego NRD, ale o zwykłych ludzi, np. robotników przemysłu ciężkiego, którzy po zjednoczeniu Niemiec stracili pracę. Podtrzymywane wcześniej przez państwo socjalistyczne (komunistyczne) zakłady przemysłu ciężkiego stały się w ustroju kapitalistycznym mało rentowne – wręcz nieopłacalne, co ostatecznie doprowadziło do ich zamykania. To zaś przyczyniło się do wzrostu bezrobocia w „Nowych Landach”, którego ofiarą stali się szeregowi robotnicy. Biorąc pod uwagę, że subkultura *punk*, jak różnorodna by nie była w swojej ideologii, wywodzi się z buntu młodzieży klasy robotniczej, przeciw szarej rzeczywistości zamykającej się w pojęciach: „jeść, spać i pracować”. Rzeczywistości, którą reprezentowali chociażby rodzice nowego pokolenia buntowników. Stąd też, mimo buntu i różnic ideowych, środowisko robotnicze zdaje się być bliskie pokoleniu, które reprezentują muzycy z zespołu „Die Ärzte”.³³

Wspomniane rozczarowanie „dobrocią” systemu demokratycznego znajdujemy w ironicznych stwierdzeniach, takich jak: „Ale wtedy, wtedy nadszedł zwrot – nasze cierpienie dobiegło końca” – zwrotka pierwsza; czy też: „I naprawdę cieszę się, iż dane mi jeszcze było tego dożyć” – zwrotka druga.

Innym przykładem płynącego z utworu sceptycyzmu i rozczarowania są wspomniane wcześniej zwroty, które wręcz przesiąknięte są euforią i radością. Są nimi np., część refrenu:

„Hip, hip hura! Wszystko jest super. Wszystko jest wspaniale.
Hip, hip hura! Wszystko jest lepiej, niż było dawniej .”

Czy też drugi i trzeci wers drugiej zwrotki:

„Teraz wszyscy zawsze się śmiejemy i ciągle robimy żarty.
Chodzimy wyłącznie się kąpać – aby zaradzić panującemu upałowi”

Obydwa zwroty są hiperbolą, czyli zabiegiem stylistyczno-artystycznym, mającym na celu zamierzone unaocznienie przesadnego opisu przedmiotu lub zjawiska. W przypadku *Hurra!*, muzycy nawiązują do euforii oraz radości, która powszechnie towarzyszyła zjednoczeniu Niemiec w roku 1989, a z perspektywy czasu stała się dla niektórych grup społecznym wręcz tragiczną, ponieważ zjednoczenie narodu doprowadziło np. do pogorszenia ich sytuacji materialnej (o czym była mowa powyżej). Ponadto przez zastosowanie hiperboli, pragną muzycy również zwrócić uwagę słuchaczy na fakt, że życie w państwie demokratycznym nie koniecznie musi przypominać sielankę, tzn. jest równie pełne trosk, co żywot za „żelazną kurtyną”.

³³ Por. również film: *Richy Guitar*, dz. cyt.

Podobne stanowisko, tzn. użycie przez zespół hiperboli, zdaje się również potwierdzać wspomniany wcześniej teledysk. Sami „Lekarze” są jednak dość tajemniczy, jeśli chodzi o motywy jego powstania. W materiale *Making of Hurra!*, zamieszczony na kompilacji pod tytułem *Vollkommen Gefangen im Schattenreich von „Die Ärzte”* („Całkowicie uwięzieni w krainie cieni ‘Lekarzy’”), dowiadujemy się jedynie, iż tekst do utworu został napisany przez Farina, który, jak twierdzi Bela B., mając 12 lat: *im Badezimmer, nach dem Duschen, an sich unter guckte... und Schammbehaarung entdeckte.*³⁴ Jest to oczywiście przejaw typowego dla „Lekarzy humoru.” Sam Farin, dodaje w innym ujęciu, że utwór: *handelt von Bauchrednern.*³⁵

Nie wiele więcej dowiadujemy się z komentarzy do teledysku, znajdujących się na kompilacji *Killer*. Ubrany w chiński strój Farin, idąc przez pole z czymś, co ma przedstawiać kosze ryżu wetknięte na kij, mówi jedynie: *Hurra!*, po czym oddaje ukłon w stronę kamery.³⁶ Zaopatrzony w gitarę Bela B. śpiewa natomiast piosenkę, będącą, jak twierdzi kontynuacją utworu *Hurra!*:

*Au backe, au backe. Alles ist schlimm. Alles wird noch schlimmer.
Au backe, au backe. Alles schlimm, ich ertrage es nimmer.
Au backe, au backe. Alles ist so schlimm.*³⁷

Sam „klip” utrzymany jest w konwencji czarno-białej i nie przedstawia sobą żadnej konkretnej fabuły. Za to widzimy ujęcia przedstawiające „Lekarzy”, śpiewających słowa utworu do wesołej melodii bez jakiegokolwiek entuzjazmu. Czasem robią też symboliczne gesty w postaci szyderczych uśmiechów, czy też w ogóle wstrzymują się od śpiewu, co w efekcie przypomina wręcz „playbackowy” występ. Innym razem czynią zaś ruchy głowy na znak „nie”, szczególnie wówczas, kiedy słyszymy sowa *Hip, hip hura!*³⁸

Wszystkie te działania, oraz czarno-biały obraz, psują radosną, euforyczną atmosferę, podkreślając tym samym właściwy – hiperboliczny, charakter utworu *Hurra!*, który został przedstawiony powyżej. Warto jeszcze dodać, iż podobny, alegoryczny wydźwięk ma utwór *Hurra!* w wersji *unplugged*, nagrany w 2002 roku pod mottem: *Rock'n'Roll Realschule*.

6. Zakończenie

Na końcu warto podsumować jeszcze ogólny stosunek „Lekarzy” do NRD oraz dekomunizacji tego państwa, odpowiadając przy tym na pytanie: Jakie miejsce zajmują one w całokształcie twórczości zespołu?

³⁴ „...w łazience, po prysznicu, spojrzął ku dołowi swego ciała... i dostrzegł pierwsze włosy łonowe”, *Vollkommen Gefangen im Schattenreich von Die Ärzte*, DVD, 2003.

³⁵ „...traktuje o brzuchomówcach”, tamże.

³⁶ *Killer*, DVD, 2000.

³⁷ „O stary, o stary. Wszystko jest złe. Będzie jeszcze gorzej / O stary, o stary. Wszystko złe, nie znieosę tego dłużej / O stary, o stary. Wszystko jest takie złe.”, tamże.

³⁸ Por. teledysk: *Hurra!*, 1995.

Jak już stwierdzono wyżej „Lekarze” są kapelą o raczej lewicowych poglądach, stąd też może poniekąd dziwić, powściągliwy stosunek do samego NRD oraz aż nadto alegoryczne „przesłanie dekomunizacyjne”. Tego typu rozwiązanie należy tłumaczyć przede wszystkim troską o komercję. Oznacza to ściślej, iż ewentualna tematyka pochwalająca, z jednej strony NRD, z drugiej zaś odnosząca się aż nadto sceptycznie do dekomunizacji „Nowych Bundeslandów”, spotkałaby się z ostrą krytyką odbiorców, co w efekcie doprowadziłoby do spadku popularności zespołu. To z kolei przyniosłoby ujemne skutki w formie mniejszej ilości sprzedanych albumów oraz singli. Tak też powstał utwór, który swój właściwy charakter ujawnia dopiero po obejrzeniu nagranych w celu promocji wideoklipu. W ten sposób otrzymano estetyczny obraz, który daleki jest od pochwały NRD, czy też piętnowania osiągnięć demokracji. „Lekarze” zwracają zatem jedynie uwagę społeczeństwa na fakt, iż dekomunizacja „Nowych Landów” nie dla wszystkich przyniosła polepszenie sytuacji społecznej, lub materialnej.

Jeśli chodzi o miejsce tematyki NRD w całokształcie twórczości zespołu to stwierdzić trzeba jasno, iż jest ona efektem upolitycznienia zespołu po reaktywacji w roku 1993 oraz ścisłego obstawania przy twierdzeniu: „trzeba zająć stanowisko”. Tematyka dotycząca NRD oraz dekomunizacji stanowi dość skąpy wycinek dorobku artystycznego na tle całokształtu twórczości zespołu. Należy zatem przyjąć, iż ten jeden utwór (wraz z wideoklipem), wystarczają „Lekarzom”, aby jasno i wyraźnie przekazać publiczności swój stosunek do NRD oraz jej dekomunizacji.

Zespół w swojej kilkunastoletniej historii istnienia stał się nie tylko wzorem do naśladowania dla innych kapel, ale również ciekawym przykładem ewolucji pogładowej – od bezideowej twórczości, do wyrażania jasnego stanowiska politycznego i społecznego w swych utworach. „Die Ärzte” są również ciekawym przykładem przekształcania się obrazu samego punka, zarówno w formie muzycznej, jak i ideologicznej oraz wizualnej. Niektórzy mogą stwierdzić, nie zachowując przy tym oczywiście pewnej dozy racji, iż na przestrzeni lat, zarówno obraz, jak i muzyka „Lekarzy” uległy pewnej degeneracji, nabierając czysto komercyjnego pop-rockowego charakteru. Niezależnie jednak od tego, jak się ocenia zespół pod tym względem, to trzeba stwierdzić stanowczo, iż „Die Ärzte” wraz ze swoją bujną twórczością wpisali się na stałe w historię niemieckiego rocka.

7. Wykaz źródeł:

7.1. Dyskografia zespołu „Die Ärzte”:

Uns geht's prima (minialbum, 1984)

Debil (album, 1984)

Im Schatten der Ärzte (album, 1985)

Die Ärzte (album, 1986)

Ist das alles? (13 Höhepunkte mit den Ärzten) (kompilacja, 1987)
Ärzte ab 18 (kompilacja, 1987)
Das ist nicht die ganze Wahrheit... (album, 1988)
Live – Nach uns die Sintflut (album koncertowy, 1988)
Die Ärzte früher / Der Ausverkauf geht weiter (kompilacja, 1989)
Die Bestie in Menschengestalt (album, 1993)
Das Beste von kurz nach früher bis jetze (kompilacja, 1994)
Planet Punk (album, 1995)
Le Frisur (album, 1996)
13 (album, 1998)
Wir wollen nur Deine Seele (album koncertowy, 1999)
Satanische Pferde (album koncertowy, 2000)
Runter mit den Spendierhosen, Unsichtbarer! (album, 2000)
5, 6, 7, 8 – Bullenstaat! (album, 2001)
Rock'n'Roll Realschule (album koncertowy – MTV Unplugged, 2002)
Geräusch (album, 2003)
Devil (re-release albumu Debil, 2005)
Bäst Of... (kompilacja, 2006)
Jazz ist anders (album, 2007)

7.2. Zapisy audio-wizualne z udziałem zespołu „Die Ärzte”:

Die Ärzte Unplugged – Rock'n'Roll Realschule, DVD, 2002
Die Band, die sie Pferd nannten, podwójna DVD, 2004.
Die beste Band der Welt (...und zwar live!), VHS, 1988.
Die beste Band der Welt (...und zwar live!) II, VHS, 1989.
Charlotte Roche trifft..., PRO7, wyświetlono 10.11.2003.
Gefangen im Schattenreich von Die Ärzte – Teil 1, VHS, 1996.
(Noch mehr) Gefangen im Schattenreich von Die Ärzte – Teil 2, VHS, 1996.
Killer, DVD, 2000.
Vollkommen Gefangen im Schattenreich von Die Ärzte, DVD, 2003.
Wir wolln die Ärzte sehen, DVD, 2003.

7.3. Źródła internetowe:

<http://de.wikipedia.org/>
<http://www.bademeister.com/>
 Oficjalna strona zespołu „Die Ärzte”.
<http://www.bundespruefstelle.de/>
 Strona internetowa Bundesprüfstelle für jugendgefährdende Medien (15.03.2005).
<http://www.dieaerzte.de/>
 Nieoficjalna strona internetowa wykonana przez fanów zespołu „Die Ärzte”. Istnieje od grudnia 1999 roku.

<http://www.die-beste-band-der-welt.de/>

Nieoficjalna strona internetowa wykonana przez fanów zespołu „Die Ärzte”.

http://www.einslive.de/diemusik/dasinterview/die_aerzte.phtml (17.02.2005)

Wywiad z zespołem „Die Ärzte”.

<http://www.imdb.com/>

Filmowa baza danych.

<http://www.pogophil.de/>

Nieoficjalna strona internetowa wykonana przez fanów zespołu „Die Ärzte”. Istnieje od 1 września 1996 roku.

<http://www.realhomepage.de/members/diebestebandderwelt/> (17.02.2005)

Nieoficjalna strona internetowa wykonana przez fanów zespołu „Die Ärzte”.

<http://www.schwarzkopf-verlag.de> (15.03.2005)

Strona domowa wydawnictwa „Schwarzkopf Verlag”, zawierająca m.in. wywiad z zespołem „Die Ärzte”.

<http://www.surfacemagazin.de/stories/clubpc69.htm> (17.02.2005)

Informacje i historia klubu „PC 69” w Bielefeld.

7.4. Literatura:

Karg Markus, *Die Ärzte – Ein überdimensionales Meerschwein frisst die Erde auf*, Berlin 2001.

Liebing Hagen, *Meine Jahre mit „Die Ärzte“*, Berlin 2003.

Martin Murielle, *Die Ärzte – Auf den Spuren der Kultband zwischen Charts & Provokation*, Düsseldorf 2001.

Wielki słownik niemiecko-polski pod red. L. Bielasa et al. Warszawa 1985.

7.5. Filmy:

Der Todesking („Król śmierci”), reż. Jörg Buttgerit, RFN 1989, 74 min.

Durch die Nacht mit Julie Delpy und Bela B., reż. Mathilde Bonnefoy, RFN 2004, 60 min.

Käpt'n Blaubär, reż. Hayo Freitag, Niemcy 1999, 85 min.

Obsession („Obsesja”), reż. Peter Sehr, Niemcy 1997, 114 min.

Richy Guitar („Richy Guitar”), reż. Michael Laux, RFN 1984, 90 min.

Soylent Green („Zielona pożywka”), reż. Richard Fleicher, USA 1973, 97 min.

Wie Feuer und Flamme, reż. Connie Walter, Niemcy 1992, 94 min.

7.6. Teledyski:

Gehn wie ein Ägypter, 1987.

Zu spät, 1988.

Westerland, 1988.

Schrei nach Liebe, 1993.
Mach die Augen zu, 1993.
Friedenspanzer, 1994.
Quark / Revolution ,94, 1994.
Ein Song namens Schunder, 1995.
Hurra, 1995.
Rod Loves You, 1996.
3-Tage-Bart, 1996.
Mein Baby war beim Frisör, 1996.
Ein Schwein namens Männer, 1998.
Goldenes Handwerk, 1998.
1/2 Lovesong, 1998.
Rebell, 1999.
Elke, 1999.
Machmal haben Frauen..., 2000.
Wie es geht, 2000.
Unrockbar, 2003.
Dinge von denen, 2004.
Deine Schuld, 2004.

Aneks nr 1

„Die Ärzte“, Hurra!, Plant Punk, 1994

*Weißt du noch wie's früher war? Früher war alles schlecht.
Der Himmel grau, die Menschen mies. Die Welt war furchtbar ungerecht.
Doch dann, dann kam die Wende – unser Leid war zu Ende.*

Ref.:

*Hip, hip hurra! Alles ist super. Alles ist wunderbar.
Hip, hip hurra! Alles ist besser, als es damals war.
Früher waren wir alle traurig – wir weinten jeden Tag.
Es nieselte, wir waren oft krank – jetzt ist alles total stark.
Jetzt lachen immer alle und reißen ständig Witze.
Wir sind nur noch am baden gehen – gegen die Hitze.
Und ich find es wirklich stark, daß ich das noch erleben darf.*

Ref.:

*Hip, hip hurra! Alles ist super. Alles ist wunderbar.
Hip, hip hurra! Alles ist besser als es gestern war.
Alle sind happy, alle sind glücklich, alle sind froh,
und überall wo man hinguckt: Liebe und Frieden und so.*

*Gestern ging es allen dreckig – heute geht es steil bergauf.
Jeder hat sechs Richtige – alle sind total gut drauf.
Europa, Asien, Afrika, Australien und Amerika:
Friede, Freude, Eierkuchen – alle singen ja, ja, jaaaaa.*

Ref.:

*Hip, hip hurra! Alles ist super. Alles ist wunderbar.
Hip, hip hurra! Alles ist besser als es gestern war.*

*Hip, hip hurra! Alles ist super. Alles ist wunderbar.
Hip, hip hurra! Alles ist besser als es damals war.
Alle sind Freunde, alle sind happy, alle sind froh,
und überall wo man hinguckt: Liebe und Frieden und so.*

*Und überall wo man hinguckt: Liebe und Frieden,
Und überall wo man hinguckt: Liebe und Frieden,
Und überall wo man hinguckt: Liebe und Frieden und so.*